

2022

5.3.–29.5.2022

TEREZA VLČKOVÁ BURDOVÁ
(22. 2. 1982 NÁCHOD)

Studovala na Střední uměleckoprůmyslové škole v Turnově a pak na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze (prof. Vratislav Karel Novák). Vedle šperkařství se zabývá projekty v krajině a vztahy poezie s výtvarným uměním.

MICHAL BURGET
(22. 1. 1970 NÁCHOD)

Studoval na Akademii výtvarného umění v Praze v ateliérech doc. Jiřího Lindovského (ateliér grafika I), prof. J. Sopka (ateliér malby I), prof. Z. Berana (ateliér klasických malířských technik). Malíř a grafik, dlouhodobě se zabývá českou nebo ideální krajinou a vztahem aktivit člověka a přírodního prostředí. Tvorba Mařákovy školy je mu trvalou inspirací. Mnohokrát vystavoval na samostatných autor-ských, skupinových i tematických výstavách.

MAREK MACEK
(18. 10. 1979 NÁCHOD)

Studoval na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně (obor multimediální design na Fakultě multimediálních komunikací). Grafik, grafický designer a multimediální tvůrce. Jeho hlavní zájem se soustřeďuje na korelaci zvukových vln různého druhu a jejich zachycení výtvarnou formou, ať již v statické či dynamické formě v plošném, trojrozměrném nebo instalačním projektu. Zúčastnil se výstav a projektů (zvukové kresby, instalace atd.) doma i zahraničí.

JIŘÍ MĚDÍLEK
(29. 8. 1954 OLEŠNICE)

Malíř, grafik a typograf. Svěbytně citěné dílo v prvotním záměru často inspirované krajinou se vyvíjí k vysoce oproštěné malbě ve vytříbené barevnosti. Od počátku 90. let vystavoval mnohokrát na samostatných i kolektivních výstavách doma i v zahraničí.

LEXA PEROUTKA
(1. 7. 1975 TRUTNOV)

Konceptuální a intermediální umělec. Jeho prostorové realizace jsou manifestací společenských jevů, mezi něž patří například geografická situace, dnešní společenská napětí, dnešní společenské hranice, fyzické a imaginární a další. Základem jeho vyjádření je prostor ve všech jeho kvalitách. Studoval na IVK (dnešní FUD) v Ústí nad Labem, na Akademii výtvarných umění v Praze (prof. Aleš Veselý), na Královské akademii ve Stockholmu (prof. Apolonija Sušteršič) a absolvoval doktorské studium na FAVU v Brně (vedoucí práce Marian Palla). Přes více než deset let spolupracuje se švédsko-thajskou umělkyní Nongkran Panmongkol ze Stockholmu/Phrae (Thajsko).

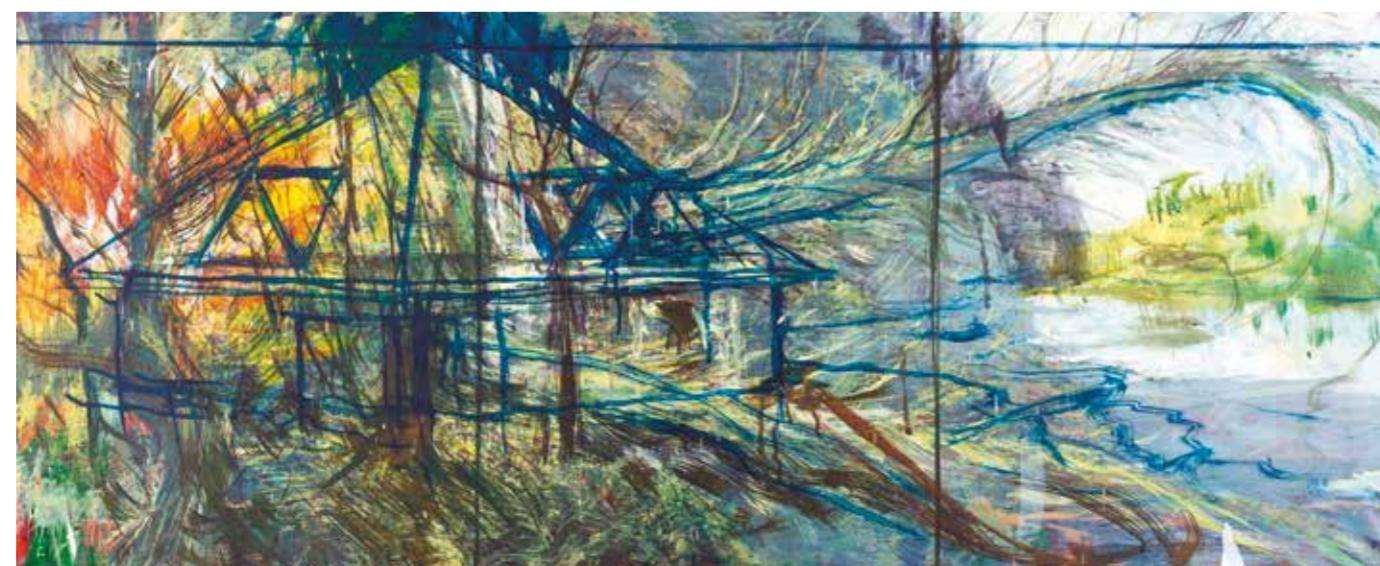
NONGKRAN PANMONGKOL
(20. 9. 1966 PHRAE)

Švédsko-thajská umělkyně žijící ve Stockholmu. Její práce se pohybuje mezi médiem video-artu, performance, prostorových sochařských intervencí a instalací. Důležitým tématem její tvorby jsou kulturní bariéry (Východ/Západ), individuální občanské role v západní společnosti evropského severu, emancipace ženy a další. Studovala na Fakultě výtvarných umění CMU v Čiang Mai v Thajsku a na Královské akademii ve Stockholmu. Zakládá umělecké rezidenční centrum Zahrada pro umění a ekologii v Phrae v Thajsku. Pravidelně vystavuje na české scéně současného vizuálního umění.

JIŘÍ MĚDÍLEK ↓
Krajina, 1986
suchá jehla na papíře, 49 × 67 mm
foto Marek Macek

DUO
NONGKRAN PANMONGKOL/LEXA PEROUTKA →
Reborn Rage, 2022
flomaster na papíře, 297 × 210 mm
foto Nongkran Panmongkol

MAREK MACEK ↑
Lesní abeceda (typografie), 2016
digitalizovaný font
archív autora

MICHAL BURGET →
Naanej les** (studie), 2021
akryl na plátně, 50 × 120 cm
foto Marek Macek

TRAGEDIE LESA

VYSOCE INSPIRATIVNÍ CHARAKTER A UMĚLECKÁ KOMPLEXNOST VÝTVARNÉHO ZÁMĚRU BŘEZINOVY TRAGEDIE LEŠA S VÝRAZNÝMI FILOZOFICKÝMI A EKOLOGICKÝMI PŘESAHY DOKÁZALA VZBUDIT ZÁJEM I SOUČASNÝCH TVŮRCŮ ÚZCE SPJATÝCH S REGIONEM NÁCHODSKA. NĚKOLIK TVŮRCŮ BYLO POŽÁDÁNO O UMĚLECKÝ DIALOG S BŘEZINOVOU MALBOU Z POHLEDU SOUČASNÉHO ČLOVĚKA A TVŮRCE.

GVUN

Galerie výtvarného umění v Náchodě

Smiřických 272
547 01 Náchod

zámecká jízdárna
úť—ne 9—17 hodin

zahájení výstavy
4. března v 17 hodin

Tiskovina byla vydána při příležitosti výstavy Tragedie leša, konané v Galerii výtvarného umění v Náchodě (zámecká jízdárna) v termínu 5. 3. – 29. 5. 2022. Kurátor výstavy a autor textu tiskoviny: David Chaloupka.

Fotografie: Patrik Kotěra, Marek Macek, Ota Palán, soukromý archiv. Grafická úprava a sazba Marek Macek. Náklad 600 ks. ISBN 978-80-88341-14-7

Galerie výtvarného umění v Náchodě děkuje všem institucím i soukromým sběratelům a umělcům, kteří svými velkorysími zápatkami umožnily uspořádání výstavy.

1902

VÁCLAV BŘEZINA:

TRAGEDIE LESA NA BRANCE O VĚTRNÉ SMRŠTI 9. 4. 1902

Rok 1902 byl z hlediska počasí na Náchodsku velmi neklidný, ničivé bouře i s kroupami zasáhly opakovaně oblast povodí Metuje v měsících červenci a srpnu. Následkem toho byla zničena velká část úrody. Ale to nebyla první vážná přírodní živelná pohroma toho roku v této oblasti. Když okraj města Náchoda, především lokalitu průsmyku Branka, 9. dubna 1902 postihla silná větrná smršť, nikdo netušil, jak dalece tato ryze meteorologická událost zasáhne umělecké osudy malíře Václava Březiny.

VÁCLAV BŘEZINA

(15. 9. 1862 — 9. 9. 1906)

patřil k prvním a také nejoblíbenějším žákům Julia Mařáka, zakladatele školy moderní české krajinomalby. Malíř, pocházející z rodiny řídicího učitele, studoval po absolvování akademického gymnázia nejprve malířskou elementární a přípravnou třídu na pražské Akademii výtvarných umělců v Praze (1880–1882) u prof. Františka Cermáka a v malířské škole prof. Antonína Lhoty. Po přerušení akademického studia se nějaký čas vzdělával v malbě soukromě u malíře romantických krajin Leopolda Stephana. Pak odcestoval do Vídně, kde pokračoval ve studiích na vídeňské Akademii u prof. Eduarda Peithnera von Lichtenfels (nikoliv jako řádný student) v roce 1885. Z ekonomických důvodů, když ho otec odmítl nadále podporovat ve studiích, přijal Březina práci v dílně Jana Václava Kautského. Tento malíř romantických krajin a scénograf ve Vídni provozoval dílnu specializující se na výrobu divadelních dekorací pracující pro přední vídeňská divadla. Ve Vídni u Kautského se také Březina setkal poprvé s Juliem Mařákem. Z důvodu hmotné nouze Březina opustil roku 1886 Vídeň a přes Slovensko se vracel do Čech. Pomohla mu přímluva známého architekta Františka Schmoranze staršího, která přesvědčila otce Jana Březinu o dalším studiu na pražské Akademii. Václav Březina byl přijat do nově zřízené speciální školy krajinářské Julia Mařáka znovu na pražské Akademii na podzim roku 1887. V Mařákově škole, která znamenala zlom v chápání krajiny a přírody jako malířského tématu, pobyl celkem pět školních ročníků (1887/88 až 1891/92). Mařákovo dílo a jeho pojetí krajiny bylo pro Březinu silným vzorem, a v mnoha případech si volil i obdobné náměty jako jeho pedagog. Pro Březinu lesní partie a zachycení stromů stejně jako u Mařáka představují hlavní námětovou oblast. Závislost na díle pedagoga pak byla některými kritiky uváděna po celou dobu jeho výtvarné dráhy. A to i mnoho let po Březinově smrti, jak třeba uvádí významný historik umění V. V. Stěch ve své kritice výstavy *Julius Mařák a jeho škola* v Obecním domě roku 1929 v *Českém slovu*: *Václav Březina nevyšel nikde za hranice určené učitelem*. S Mařákem ho vázaly úzké přátelské vztahy i hluboký obdiv k jeho dílu, pracoval s ním také na malířské výzdobě Zemského muzea v Praze, když se zhoršil Mařákův zdravotní stav. Březina se po pražském studiu vrátil do rodného Poohří, kde žil v Lenešicích. Zúčastňoval se výstav Umělecké besedy (v Topičově salonu) a Krasoumné jednoty.

Roku 1897 strávil celé léto v Novém Městě nad Metují a jeho okolí. Ještě téhož roku se na počátku listopadu oženil s Emilií Vrabcovou z Újezda, tehdy literní učitelkou v Dobrušce. Existenční i soukromé důvody, nutnost uživit rodinu ho přivedly k přátelům do Náchoda, kde setrval od ledna 1898 až do posledních měsíců roku 1902. Původně se chtěl na Náchodsku trvale usadit. Již začátek pobytu byl ale komplikován těžkými životními podmínkami, v nichž se mladé manželství octlo. V březnu se mladému páru narodila dcerka Marie, manželka po porodu onemocněla a stejně churavěla i dcerka. Náklady na léčení vyčerpaly většinu nevelkých úspor manželů Březinových. Malíři se nevedlo ani výrazněji prodávat svá krajinářská díla i z důvodu mále známosti v novém bydlišti. Velmi si ale oblíbil místní krajinu, především Ratibořícko a Babiččino údolí. Babiččinu údolí hodlal věnovat celý cyklus olejomalb na kartonu. Uvažoval o ilustračním doprovodu k *Babičce* Boženy Němcové, který by se sestával z reprodukcí (pokud možno velkého formátu) krajinářských prací vzniklých přímo v dané lokalitě. Byla zahájena počáteční jednání s pražským nakladatelem Bedřichem Kočím, který se již v devadesátých letech 19. století specializoval na vysoce kvalitní reprodukcí výtvarných děl, například také vydávaných pod souhrnným názvem *České umění*. K vydání bohužel

nedošlo, což umělce, který spoléhal na věhlas Kočího vydavatelství, i osobně zasáhlo. Několik malířských prací z okolí Ratibořic ale bylo vydáno formou pohlednice (také u B. Kočího). Březina zachytil řadu motivů z Náchodska v kresbách a malbách. Nečekaným vyvrcholením jeho tvorby se pak stala série skic, studií a definitivní monumentální malba *Tragedie lesa na Brance o větrné smršti 9. 4. 1902*. Na ní velmi záhy po větrné smršti zachytil jedno z nejvíce zasažených míst v lese na svazích průsmyku na Brance. *Tato katastrofa dojala mocně přítele přírody a milovnička lesa Březinu: sem docházel v každém nečase a pilně studoval a pracoval...* (jak píše Březinův švagr Antonín Halma ve vzpomínkovém textu roku 1934). Zvolený název díla odkazuje na dobovou symbolistní literaturu a patrně parafrázuje název dramatu o smyslu lidských dějin maďarského literárního klasika Imre Madácha *Tragedie člověka* (1862), které zažilo ve velkolepé výpravě sérii 31 představení na

pražském Národním divadle v roce 1892. Návštěva tohoto představení patřila takřka k povinnostem všech pražských umělců i studentstva. Malíř tak ve svém díle kladl otázku o smyslu přírody, ve které se neustále spojuje zánik i nový počátek. Březinovo zpracování vedle divadelního odkazu v názvu nese v kompozičním plánu i zřetelné scénografické aspekty. Lesní prostředí je zachyceno v dramatickém pojetí ve složité kompozici četných vertikál a diagonál. Obraz působí námětem i velikostí (140 × 201 cm) výjimečně monumentálně. Tragičnost námětu násobí autorské zpracování kladoucí rovnítko mezi přírodou a člověka. Mařákoví žáci definitivně opustili představu oku líbezně idealizované krajiny, tak aby po vzoru *dojmů, nálad a upomínek* (úslloví vypůjčené ze souboru hudebních skladeb Zdenka Fibicha z téže doby) vybudovali novou senzitivitu mezi přírodou, umělcem samým a jejich dílem. Celkový dojem zvyšuje široký řezaný dobový rám s reliéfním efektem. K obrazu zřejmě vznikla řada skic tužkou zpracovávající dílčí motivy, ale také rozměrné kresby uhlem již v konečném rozvrhu. Podle kreseb vznikly menší i větší studie provedené v olejomalbě. Dochovala se ale jen část přípravného materiálu, dnes převážně zastoupeného v soukromých sbírkách. Výsledná olejomalba měla značný ohlas. Byla patrně vystavena ve výloze Holzbachovy lékárny na náchodské hlavní třídě (neověřený údaj uvádí již červen 1902), kde budila zájem široké veřejnosti. Dílo bylo zakoupeno Městskou galerií v Náchodě (zřízenou městem Náchodem), dlouhodobě pak bylo v meziválečném období výzdobou reprezentačních prostor náchodské nové radnice (původně zasedací síně), a po II. světové válce bylo převedeno do sbírek Okresního musea v Náchodě. Roku 1984 pak bezplatným převodem přešlo do sbírek Okresní galerie v Náchodě (dnes Galerie výtvarného umění v Náchodě). Václav Březina po velkém úspěchu *Tragedie lesa* pak ještě namaloval repliku menšího formátu, která se nachází v majetku Národní galerie v Praze. Výstava zahrnuje i dvě studijní verze díla lišící se formátem. Téma „dramatu“ v lesním prostředí Březinu fascinovalo i nadále. Z roku 1904 pochází

olej na plátně *Lesní tragedie* (100 × 80 cm, dnes neznámý majitel i lokace), který byl zastoupen na výstavě *Julius Mařák a jeho škola* (Praha, Obecní dům 1929) a tehdy byl součástí obsáhlejší soukromé sbírky děl Václava Březiny v majetku paní Marie Dvorské (provdané dcery Václava Březiny) v Hradci Králové.

Z Náchoda, který bohužel nenaplnil jeho očekávání v oblasti trvalejšího zabezpečení, se koncem roku 1902 natrvalo odstěhoval do Mladé Boleslavi, kde žil, tvořil a vyučoval také ve vlastní malířské škole. Zde ještě připravil svou první autorskou výstavu (celkem 61 prací) v červnu roku 1906 v mladoboleslavské Sokolovně. Po Březinově předčasné smrti mrtvící patrně na vrozenou srdeční vadu bylo jeho dílo soustředěno na posmrtné výstavě (v počtu více než 50 děl) v Topičově salonu v Praze (prosince 1906 až leden 1907). Březinovo dílo se vrátilo po mnoha letech do Mladé Boleslavi při příležitosti souborné výstavy v roce 2007 (kurátor a autor katalogu Michael Zachař). Jinak bylo jeho dílo připomenuto spíše jen příležitostně v souvislostech s žáky Mařákovy krajinářské školy (*Julius Mařák a jeho škola*, LVV. Výstava Jednoty umělců výtvarných v Praze 1929; *Souborná výstava obrazů prof. Julia Mařáka a jeho žáků*, Hradec Králové, 1934; *Julius Mařák a jeho škola*, Praha, Letohrádek královny Anny 1972; *Julius Mařák a jeho žáci*, Pardubice a Nové Město na Moravě 1986; *Julius Mařák a jeho žáci*, Jízdárna Pražského hradu, Praha 1999; *Julius Mařák, mařákovci a pokračovatelé krajinářské tradice*, Karviná 2009; *Mařákovci z náchodských sbírek*, Náchod, 2012 a Nové Město na Moravě, 2013). Impresionistickými tendencemi českého malířství a dějinami českého krajinářství vůbec. Náchodská *Tragedie lesa* byla vystavována jen omezeně, např. roku 2002 byla součástí krajinářské expozice v Okresním muzeu Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou. V roce 2012 byla vystavena v rámci výstavy *Mařákovci z náchodských sbírek* v Galerii výtvarného umění v Náchodě. V expozici reprezentativní výstavý *Má vlast. Pocta české krajinomalbě* (Praha, Jízdárna pražského hradu a Galerie S. V. U. Mánes 2015) pak představovala jednu z nejzávažnějších a také nejrozměrnějších tvůrčích položek žáků Mařákovy školy. Březinova tvorba byla doposud odborně zkoumána jen omezeně, často jen v kontextu Mařákovy školy, a dosud chybí komplexnější monografická práce.

David Chaloupka

 POUŽITÁ LITERATURA Šuman, Viktor. *Julius Mařák a jeho škola*. Praha: Jednota umělců výtvarných, 1929. Halma, Antonín. *Mistr Václav Březina*. Strojopis článku pro časopis Lázně Bělohrad z roku 1934, vyšlo 2. 6. 1935. Soukromý archiv. Toman, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. Praha: Rudolf Ryšavý, 1947. Zachař, Michael. *Václav Březina*. Starožitnosti a užité umění: měsíčník pro sběratele a znalce. 1997(5), č. 1. s. 17. Václav Březina. *Katalog výstavní*. Mladá Boleslav: Kulturní středisko Svět, 2007. Blažičková Horová Nadězda a kol. *Julius Mařák a jeho žáci*. Národní galerie v Praze 1999, 334 s.

 VÁCLAV BŘEZINA ⚔ **Tragedie lesa** (studie), 1902 uhel na papíře fixovaný na plátně, 126 × 196 cm soukromá sbírka, foto archiv majitele ← **Tragedie lesa na Brance o větrné smršti 9. 4. 1902**, 1902 olej na plátně, 140 × 201 cm GVUN (O 551), foto Martin Polák ↑ **Tragedie lesa** (studie), 1902 olej na kartonu, 45 × 65 cm majetek České přístavy a. s., foto Patrik Kotěra